

ISSN 2738-0343

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

**УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ
ОРГАНА**

**ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ И
БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ**

ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН

БРОЈ 7

2025

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од тридесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за информационо-документационе и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:
<http://bpp.uzzpro.gov.rs>

Из наше базе која садржи преко 155.000 прописа и преко пола милиона скенираних страна службених гласила, за свега неколико минута може се добити како важећи тако и неважећи пропис, у штампаној верзији или електронском поштом, као што се може добити и телефонским путем свака информација о статусу траженог прописа.

БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:
<https://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html>

Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:
<http://biblis.uzzpro.gov.rs>

Дигитална библиотека налази се на адреси:
<https://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу:

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

Управа за заједничке послове републичких органа

Немањина бр. 22–26

Београд

Телефон: 3616-296; 363-1620; лок. 1620

biblioteka@uzzpro.gov.rs

САДРЖАЈ

1. Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Града Београда
2. Списак претплата на службена гласила и часописе за потребе библиотеке Управе у 2025. години
3. Преглед садржаја нових бројева часописа
4. Преглед старих публикација
5. Преглед нових књига
6. Листа најчитанијих књига

**ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА
ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА РЕПУБЛИКЕ
СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА
БЕОГРАДА**

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Краљевини Норвешкој, Јасмине Митровић Марић, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2025

Уредба о изменама Уредбе о специјалној и посебним јединицама полиције, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Уредба о изменама Уредбе о оцењивању професионалних војних лица, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2025

Одлука о изменама и допунама Одлуке о оснивању Координационог тела за процес приступања Републике Србије Европској унији, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2025

Одлука о образовању Савета за борбу против трговине људима, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2025

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Бојана Димкића, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Исправка Закона о Централној евиденцији стварних власника, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2025

Уредба о допуни Уредбе о ванредној интервентној мери подршке правним лицима и предузетницима који складиште малину и вишњу рода 2022. године

ради измирења обавеза према произвођачима, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2025

Уредба о допунама Уредбе о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2025

Уредба о садржини, изradi, роковима и начину достављања планова и периодичних извештаја друштава капитала у власништву Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Уредба о условима и квалификацијама неопходним за учешће у раду Комисије за доношење Смерница којима се утврђују општи годишњи циљеви друштава капитала, као и активностима те комисије, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Уредба о утврђивању Програма извођења радова на заштити, уређењу и коришћењу пољопривредног земљишта за 2025. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Уредба о измени Уредбе о обавезној производњи и промету хлеба од брашна „Т-500”, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Уредба о престанку важења Уредбе о ограничењу висине цена основних животних намирница, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Уредба о изменама и допуни Уредбе о утврђивању лучког подручја међународног путничког пристаништа у Београду, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Уредба о утврђивању Државног програма помоћи и обнове изгорелих и оштећених породичних стамбених објеката у својини грађана услед дејства пожара у јуну и јулу 2025. године, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2025

Уредба о ограничењу висине цена деривата нафте, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2025

Уредба о проглашењу Предела изузетних одлика „Планина Јелица”, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2025

Уредба о успостављању смерница за рад међусобно повезаних система за пренос електричне енергије, Службени гласник Републике Србије бр. 65/2025

Уредба о утврђивању Државног програма помоћи регистрованим пољопривредним газдинствима и грађанима – пољопривредним произвођачима за отклањање последица пожара на подручјима захваћеним пожарима у јуну и јулу 2025. године, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2025

Уредба о утврђивању Годишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма за 2025. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2025

Уредба о изменама и допуни Уредбе о додатним захтевима за стављање на тржиште производа који садрже палмино уље, палмину маст, односно друга биљна уља и масти, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2025

Уредба о измени Уредбе о оснивању Авио-службе Владе, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2025

Уредба о допуни Уредбе о планирању и врсти роба и услуга за које се спроводе централизоване јавне набавке, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2025

Уредба о измени и допуни Уредбе о утврђивању Државног програма помоћи и обнове породичних стамбених објеката у својини грађана услед дејства пожара у јуну и јулу 2025. године, Службени гласник Републике Србије бр. 67/2025

Уредба о измени и допуни Уредбе о утврђивању Државног програма помоћи регистрованим пољопривредним газдинствима и грађанима – пољопривредним произвођачима за отклањање последица пожара на подручјима захваћеним пожарима у јуну и јулу 2025. године, Службени гласник Републике Србије бр. 67/2025

Уредба о измени Уредбе о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом, Службени гласник Републике Србије бр. 67/2025

Одлука о стављању ван снаге Одлуке о привременом квантитативном ограничењу извоза отпада од гвожђа и челика, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2025

Одлука о измени и допуни Одлуке о висини посебне накнаде за употребу јавног пута, његовог дела и путног објекта (путарина), Службени гласник Републике Србије бр. 58/2025

Одлука о одређивању централизованих јавних набавки добара и услуга које ће спроводити Управа за заједничке послове републичких органа у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Одлука о образовању Тела за координацију послова безбедности саобраћаја на путевима, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Одлука о измени Одлуке о образовању Комисије за доделу подстицаја, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Одлука о образовању Комисије за санацију штета насталих као последица пожара у Републици Србији, Службени гласник Републике Србије бр. 60/2025

Одлука о проглашењу елементарне непогоде, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2025

Одлука о образовању Републичког штаба за ванредне ситуације, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2025

Одлука о измени Одлуке о образовању Националног савета за развој туризма Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2025

Одлука о спољној ревизији банака, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2025

Одлука о изменама и допунама Одлуке о објављивању података и информација банке, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2025

Одлука о обавезама банке у вези с проценом могућности реструктурирања, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2025

Одлука о ближим условима и начину продаје акција, имовине и обавеза банке у реструктурирању, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2025

Одлука о мерама заштите друге уговорне стране, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2025

Одлука о садржају и форми образаца финансијских извештаја Фонда за реструктурирање банака, Службени гласник Републике Србије бр. 63/2025

Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене технолошког комплекса за производњу цемента и елемената на бази цемента Ратари–Јазовник, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2025

Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Сврачково”, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2025

Одлука о начину коришћења ваздухоплова Авио-службе Владе, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2025

Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене Парка природе „Голија”, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2025

Одлука о измени и допуни Одлуке о проглашењу елементарне непогоде, Службени гласник Републике Србије бр. 67/2025

Правилник о изменама и допунама Правилника о информационо-комуникационом систему за приређивање посебних игара на срећу преко средстава електронске комуникације, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2025

Правилник о изменама и допунама Правилника о начину обрачунавања и плаћања акцизе, врсти, садржини и начину вођења евиденција, достављања података и подношења пореске пријаве, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Правилник о допунама Правилника о начину и роковима вршења пописа имовине и обавеза корисника буџетских средстава Републике Србије и усклађивања књиговодственог стања са стварним стањем, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Правилник о изменама и допунама Правилника о техничким нормативима безбедности гаража од пожара, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Правилник о изменама Правилника о максималним концентрацијама одређених контаминената у храни, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2025

Правилник о измени Правилника о техничким и другим захтевима за чврста горива из дрвне биомасе која се стављају на тржиште Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 61/2025

Правилник о форми и начину вођења Регистра комплекса, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2025

Правилник о садржини и форми обавештења о комплексима вишег реда чије активности могу изазвати велики удес са прекограничним ефектима и садржини консултације са надлежним органом суседне државе, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2025

Правилник о изменама Правилника са списком српских стандарда којима су преузети хармонизовани стандарди који се примењују у складу са законом којим се уређују грађевински производи и списком донетих српских докумената за оцењивање, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2025

Правилник о начину и поступку уновчења имовине, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2025

Правилник о наплати потраживања и управљању имовином у име и за рачун Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2025

Правилник о измени и допунама Правилника о утврђивању Плана издавања пригодних поштанских марака и мотива редовних издања поштанских марака, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2025

Правилник о обрачуна просечне veleпродајне цене деривата нафте EVRO DIZEL и EVRO PREMIUM BMB 95, Службени гласник Републике Србије бр. 67/2025

Наредба о мерама поступања у циљу уништавања и спречавања даљег ширења унете алохтоне дивље врсте *Heracleum sosnowskyi*, Службени гласник Републике Србије бр. 64/2025

Измене и допуне Јавнобележничке тарифе, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Измене и допуне Јавнобележничке тарифе јавног бележника као повереника суда у поступку за расправљање заоставштине, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2025

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Одлука бр. 1/2024 Заједничког комитета ЕУ – земаља заједничког транзита о заједничком транзитном поступку од 18. октобра 2024. године у вези са изменама и допунама Додатака I и III Конвенције о заједничком транзитном поступку од 20. маја 1987. године, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2025

Одлука бр. 1/2024 Заједничког комитета ЕУ – земаља заједничког транзита основаног Конвенцијом о поједностављењу формалности у трговини робом од 21. октобра 2024. године у вези са позивом упућеним Грузији да приступи тој Конвенцији, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2025

Одлука бр. 2/2024 Заједничког комитета ЕУ – земаља заједничког транзита основаног Конвенцијом о заједничком транзитном поступку од 20. маја 1987. године од 21. октобра 2024. године у вези са позивом упућеним Грузији да приступи тој Конвенцији, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2025

Одлука бр. 3/2024 Заједничког комитета ЕУ – земаља заједничког транзита од 5. новембра 2024. године која се односи на измене и допуне Додатака III и IIIa Конвенције о заједничком транзитном поступку од 20. маја 1987. године у вези са приступањем Грузије, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2025

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о измени Одлуке о образовању Покрајинске комисије за капиталне инвестиције, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2025

Одлука о допуни Одлуке о организацији и начину обављања послова централизованих јавних набавки за потребе покрајинских органа, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 36/2025

Правилник о додели бесповратних подстицајних средстава за финансирање и суфинансирање пројеката невладиних организација у области ефикасног коришћења енергије, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 37/2025

Правилник о поступку доделе бесповратних подстицајних средстава за финансирање и суфинансирање пројеката невладиних организација у области саобраћаја у АП Војводини у 2025. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 37/2025

Службени лист Града Београда

Одлука о допуни Одлуке о управљању комуналним, инертним и неопасним отпадом, Службени лист Града Београда бр. 57/2025

Решење о изменама Решења о општим паркиралиштима, Службени лист Града Београда бр. 56/2025

Измене и допуне Програма уређивања и доделе грађевинског земљишта за 2025. годину, Службени лист Града Београда бр. 54/2025

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Одлука о висини минималне цене рада, Службени гласник Републике Србије бр. 67/2025

Правилник о измени Правилника о прехранбеним и здравственим изјавама које се наводе на декларацији хране, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2025

Решење о утврђивању обрачунског износа просечне годишње зараде за осигуранике који остварују право у јуну 2025. године, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Смернице добре клиничке праксе, Службени гласник Републике Србије бр. 65/2025

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене Националног фудбалског стадиона – четврта фаза, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2025

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних, основних академских и интегрисаних академских студија који се финансирају из буџета Републике Србије за високошколске установе чији је оснивач Република Србија у школској 2025/2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2025

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних који се финансирају из буџета Републике Србије за академије и високе школе струковних студија чији је оснивач Република Србија у школској 2025/2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2025

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма мастер струковних и академских студија који се финансирају из буџета Републике Србије за високошколске установе чији је оснивач Република Србија у школској 2025/2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2025

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма мастер струковних студија који се финансирају из буџета Републике Србије за академије и високе школе струковних студија чији је оснивач Република Србија у школској 2025/2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2025

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма докторских академских студија који се финансирају из буџета Републике Србије за високошколске установе чији је оснивач Република Србија у школској 2025/2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2025

Одлука о мрежи установа студентског стандарда чији је оснивач Република Србија, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Правилник о врстама и садржини образложења квалификованих и неквалификованих трошкова и обрасцу захтева за доделу и исплату подстицајних средстава инвеститору да у Републици Србији производи аудиовизуелно дело, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2025

Стручно упутство за спровођење уписа у прву годину студијских програма основних и интегрисаних студија на високошколским установама чији је оснивач Република Србија за школску 2025/2026. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Стручно упутство за спровођење уписа у прву годину студијских програма мастер и докторских студија на високошколским установама чији је оснивач Република Србија за 2025/2026. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 59/2025

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник о школском календару за основне школе са седиштем на територији Аутономне Покрајине Војводине за школску 2025/2026. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2025

Правилник о школском календару за средње школе са седиштем на територији Аутономне Покрајине Војводине за школску 2025/2026. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2025

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Индекси потрошачких цена за јун 2025. године, Службени гласник Републике Србије бр. 62/2025

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом, за мај 2025. године, Службени гласник Републике Србије бр. 66/2025

Службени лист Града Београда

Показатељ повећања потрошачких цена у јуну 2025. године, Службени лист Града Београда бр. 56/2025

2

СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ У 2025. ГОДИНИ

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ –
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ
	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

1.	КОРАЦИ: часопис за књижевност, уметност и културу
2.	ЛЕГЕ АРТИС: прописи у пракси

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1.	БИЛТЕН СУДСКЕ ПРАКСЕ ПРИВРЕДНИХ СУДОВА
2.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

3

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА НОВИХ БРОЈЕВА ЧАСОПИСА

ПРОПИСИ У ПРАКСИ

propisi.net

јул-август 2025 / двоброј 154-155

7-8/2025

Услови за рад на одређено време и прерастање у радни однос на неодређено време у складу са Законом о раду и посебним прописима

- ▶ Заснивање радног односа и услови рада за лица до 18 година живота
- ▶ Извршење на непокретностима – први део
- ▶ Кривично дело увреда у светлу кривичноправне праксе и теорије
- ▶ Прекршаји против полне слободе
- ▶ Прикључење Србије СЕПА и могући ризици од финансијских превара у вези са инструментима платног промета
- ▶ Обавеза послодавца да надокнади трошкове превоза запосленом у новијој судској пракси
- ▶ Стицање стварних права одржајем у судској пракси – други део
- ▶ Прекршајна одговорност правног и одговорног лица у правном лицу
- ▶ Неке потешкоће у пракси у поступку издавања локацијских услова
- ▶ Одговори на питања из области здравственог система Републике Србије

У овом броју...

РАДНО ПРАВО

- 4 Услови за рад на одређено време и прерастање у радни однос на неодређено време у складу са Законом о раду и посебним прописима
- 13 Заснивање радног односа и услови рада за лица до 18 година живота
- 19 Обавеза послодавца да надокнади трошкове превоза запосленом у новијој судској пракси

ГРАЂАНСКО ПРАВО

- 27 Стицање стварних права одржајем у судској пракси – други део
- 48 Извршење на непокретностима – први део

КРИВИЧНО ПРАВО

- 55 Кривично дело увреда у светлу кривичноправне праксе и теорије
- 62 Прекршајна одговорност правног и одговорног лица у правном лицу
- 66 Прекршаји против полне слободе

УПРАВНО ПРАВО

- 73 Неке потешкоће у пракси у поступку издавања локацијских услова

ПРИВРЕДНО ПРАВО

- 78 Прикључење Србије СЕПА и могући ризици од финансијских превара у вези са инструментима платног промета

УНАКРСНИ ПОГЛЕД

- 90 Одговори на питања из области здравственог система Републике Србије

РУБРИКЕ

- 96 Портал читалаца
- 102 Календар важења правних аката
- 103 Поводом Међународног дана детективских агенција: савезници истине у савременом друштву
- 113 Кад језик пресуди: Речи као доказ – лингвистичка лупа Шерлока Холмса
- 124 Преглед прописа донетих између два броја

4

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотеке Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посреди књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектиру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа, а део фонда дигитализован је и доступан на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За овај број издвајамо:

- 1. Закон о механама: Ниш, 1878.**
- 2. Закон о заузимању приватних добара за јавну (народну) потребу уз накнаду за иста (експропријација): Цетиње, 1906.**
- 3. Др Васа И. Јовановић: О бирачком праву: Београд, 1920.**

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

ЗБОРНИК ЗАКОНА И УРЕДАБА

ИЗДАНИХ

У КЊАЖЕСТВУ СРБИЈИ

од 1. Новембра 1878 до 6. Маја 1879 године.

34. (XXXIV.)

У БЕОГРАДУ

ШТАМПА И ИЗДАЊЕ ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ

1879

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божјој и вољи народа,

КЊАЗ СРПСКИ.

ПРОГЛАШАВАМО И ОБЈАВЉУЈЕМО СВИМА И ОВАКОМЕ, ДА ЈЕ НАРОДНА
ОБУПШТИНА РЕШИЛА, И ДА ОМО МИ ПОТВРДИЛИ И ПОТВРЂУЈЕМО:

ЗАКОН

о механама, које су у рату са Турцима порушене или сагорене.

Члан 1.

Сопственици механа, којима су механске зграде у рату са Турцима погорене или порушене, задржавају местна механска права, која су имали, дотле, док на тим местима не подигну нове механске зграде по плану оне класе, у којој су им биле механе.

Члан 2.

Рок, за који овакви сопственици имају подићи нове механске зграде на место порушених или погорелих у рату механа, оставља се шест година, рачунећи од дана, кад овај закон ступи у живот.

А који за то време или нову механску зграду, или стару порушену не начини у свему по плану оне класе, у којој му је била пре механа, тај губи местно механско право на истом месту.

Члан 3.

За време, докле не подигне по плану механску зграду по члану 1 и 2, слободно је сваком сопственику порушене или погореле у рату механе упражњавање механисања у згради, коју би имао или подигао на зидинама порушене механе, или у близу места старе механе, па ма колико имала склоништа та зграда за привремено механисање, и ма да би ко други у истом месту имао или подигао механу по плану.

А ово механисање биће по одобрењу министра унутрашњих дела, коме ће се сопственици у рату порушених механа за то обраћати преко надлежне полицајне власти.

Члан 4.

Уверења и планови за грађење нових механа на место порушених или погорелих, неће се давати, већ сопственици ови задржавају права по старим уверењима и плановима према члану 1 овог закона.

А ако би који од тих сопственика зажелио на место старе направити нову механу веће класе, моћи ће то учинити без икакве таксе.

Исто тако неће се никаква такса наплаћивати од оваквих сопственика ни за привремено механисање по члану 3 овог закона.

Члан 5.

Овај закон важи и за све каванске зграде, које су у рату са Турцима порушене или сагорене, само

с том разликом, што се за подизање каванских зграда оставља рок од три године.

Члан 6.

Закон овај ступа у живот тридесети дан од дана Књажевог подписа.

Препоручујемо Нашем министру унутрашњих дела, да овај закон обнародује, и о извршењу се његовом стара; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се покоравају. *

14. Децембра 1878.
у Нишу.

М. М. ОБРЕНОВИЋ с. р.

(М. П.)

*Видио и ставио државни печат,
чувар-државног печата,
министар правде,
Д. Матић с. р.*

*Министар унутрашњих послова,
Рад. Милојковић с. р.*

* НАРОДНА СКУПШТИНА

НА СВОМ XII. ОАСТАНКУ, ДРЖАНОМ У НИШУ 9. ДЕЦЕМБРА 1878 ГОДИНЕ,
РИШИЛА ЈЕ ОВО :

„Поред одобрења предложеног „закона о механама погорелима или порушенима у рату 1876. год.“, Министар унутрашњих дела овлашћује се: да може грађанима вароши Књажевца, који су се као такви затекли у почетку рата

противу Турака 1876 год., одобрити да могу у зградама, какве имају, пиће крчмити, кувати и продавати каву, и готовити и продавати јела, а то им се може дозволити до 1. Јануара 1880 године.

„Ово дозвољење даваће начелство округа Књажевачког, пошто се увери, да је молиоц био грађанин вароши Књажевца у почетку рата против Турака 1876 године.“

ЗАКОН

о

заузимању приватних добара за јавну (народну)
потребу уз накнаду за иста
(експропријација)

Ц Е Т И Њ Е,

ВНА ШТАМПАРИЈА

1906.

М И
НИКОЛА ПРВИ

по милости Божјој
Књаз и Господар Црне Горе

Дајемо на знање и објављујемо:

Да смо на приједлог Нашег Министарског Савјета, по саслушању Нашег Државног Савјета, а у смислу тачке II. члана 221. Устава

Ријешили паредити и наређујемо:

ЗАКОН

О

**ЗАУЗИМАЊУ ПРИВАТНИХ ДОБАРА ЗА
ЈАВНУ (НАРОДНУ) ПОТРЕБУ УЗ НАКНАДУ
ЗА ИСТА (ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА).**

~~~~~

Д И О I.

Општа правила.

Члан 1.

Кад је потреба: држава, област, капетанија, племе, општина, село, као и приватна и друга правна лица, којима је земаљским законима дато право експропријације, имају

право свако државно или приватно добро у своју сопственост узети, пошто власнику таквог даду накнаду за вриједност његову (чл. 207 Устава) по чл. 16 Општег Имовинског Закона.

Под приватним добром разумије се свако добро поједицаца било црногорских или странијех држављана, задруга и друштава или црквено, општинско, племенско и обласно.

Накнада се даје у новцу или у земљи по одредбама овог закона.

Ова се вриједност одређује слободном вољом странака, у противном случају оцјеном помоћу вјештака.

Члан 2.

Подземни простор једног непокретног добра може бити експроприран независно од његове површине.

Члан 3.

Случајеви у којима се може приватно добро и без воље власника поред накнаде за исто заузети, ови су:

1) Кад се заузимање чини ради општег напретка, или да се отклоне штете или зле последице, које би за општине или становнике каквог мјеста у погледу здравља или имања произлазиле или произаћи могле, или се чини ради уљепшавања појединих мјеста.

Под овим се подразумевају: подизање и регулисање главних и побочних путова по унутрашњости земље, улице по варошима и варошицама, грађење водовода, регулисање

ријека и потока, прокопавање канала, исушење баруштина и т. д.

2.) Кад је држави, области, племену или општини потребно неко мјесто искључиво за то подесно, као што је:

Подизање државних здања, школа, црква. гробља, угледних добара, расадника и осталих привредних установа, подизање барутана са нужнијем земљиштем око истијех, водоводима, водама, подизање болница, јавнијех купатила, гвозденијех путова, станица, пристаништа, индустријских зона, постројења за иста здања и т. д. У овај ред не може се уврстити подизање разнијех здања за надлештва, подизање поштанскијех здања, царинарница и т. д., осим случаја ако су она за извјесно мјесто везана.

3.) Кад је оно, што се у интересу опште народном предузимље, за какво мјесто везано:

Овдје долази: копање руда, отварање минералних вода с потребним просторима и подизање потребних зграда за рудокопе и заводе ит.д.

4.) Кад је то нарочитим законом одређено.

Члан 4.

Заузимање туђег добра чиниће се само, кад је крајња потреба, и то у колико је више могуће тако, да ни за власника добра, ни за оног у чију се корист заузима, не буде одвећ осјетно.

Према томе, при заузимању, узеће се у обзир ове околности:

1.) Ако се има нека потреба, да подмири, а нема се своје подесно мјесто за исту, гле-

даће се најприје, да ли се у општини налази какво мјесто, које се не употребљава под воћњаке, баште или усјеве, или се не даје под закуп.

2.) Ако потреба сама по себи не тражи, да се искључиво ово или оно мјесто заузме, гледаће се, да се заузме земљиште од мање вриједности.

3.) Ако би био случај, да би један власник радије своје добро уступио, а други теже, а за потребу је свеједно заузело се ово или друго добро, онда се вазда прије заузима оно добро, кога је власник склон, да исто уступи.

4.) Исто тако претпостављаће се оно добро, које при преносу неће чинити никакве забуне ономе, код кога би право власништва сумњиво било или би више њих учешћа у томе имали.

Члан 5.

Предмет експропријације је само непокретно добро, и она се врши ма на какво или ма на чије добро.

Извјесне пак покретне ствари у случају рата, као што су храна, одјећа, кола, коњи, оружје и т. д. могу се подврћи експропријацији за јавну корист, али се тада поступа по нарочитом закону путем реквизиције.

Д И О II.

О предлагању и одобравању да
се какво добро заузме.

Члан 6.

Кад област, капетанија, племе, општина, село или приватна а и друга правна лица желе у општем интересу заузети извјесно добро, подnose приједлог надлежном обласном управитељу, у ком ће се потанко изложити о сврхи и врсти градње, трошку, средствима и времену извршења исте.

Уз тај приједлог прилажу општи план градња и земљишта (или у недостатку истог опис), које се жели заузети, као и имена власника дотичнијех добара.

За државне градње подноси се извјештај надлежном министру.

Члан 7.

О овом извјештају треба, да се најприје извијесте преко надлежних управних власти, власници добара, која се намјеравају заузети, да би могли чинити своје изјаве о пристанку или непристанку, а обласни је управитељ о овоме дужан извијестити надлежног министра.

Ако се ствар није могла свршити добровољном погодбом, странке се могу жалити надлежном министру у року од 8 дана од дана нагодбе.

Жалба се подноси на писмено обласном управитељу, да исту са свима актима спроведе надлежном министру на рјешење.

Ако министар нађе да је жалба умјесна наређује, да обласни управитељ изашље на лице мјеста нарочити одбор састављен од три члана: једног чиновника обласне управе (по могућности једног техничара), надлежног племенског капетана и мјесног кмета.

Овом одбору је дужност да извиди да ли може на основу наређења овог закона бити мјеста експропријацији. Одбор саслушава сва заинтересована лица и затим покушава добровољну нагодбу; и ако иста не успије изриче своје рјешење. Странка, која истим није задовољна, може се жалити надлежном министру у року од 3 дана од дана саопштења рјешења.

Жалбе се предају одбору који је подноси са записницима и свима другима актима надлежном обласном управитељу, а овај надлежном министру, чије је рјешење извршно, ако се добро заузима за потребе предвиђене у тач. 1. чл. 3. и у чл. 53. до 62. За експропријацију пак за друге сврхе, надлежни министар шаље цео предмет Државном Савјету на рјешење, који га узима у претрес, као ствар хитне природе.

ДИО III.

**О начину како се заузимање чини
и о накнади за заузето добро.**

Члан 8.

П у т о в и.

Заузимање добра за јавне путове врши се по одредбама чл. 6. и 7., а за заузето добро даје се накнада. За шуме и испаше не даје се накнада. Накнаду даје сопственику чије се добро заузимање :

- 1) село, кад се добро заузимање за општинску потребу;
- 2) општина, кад се добро заузимање за општинску потребу;
- 3) племе, кад се добро заузимање за племенску потребу;
- 4) капетанија, кад се добро заузимање за потребу капетаније;
- 5) област, кад се добро заузимање за потребу области.

Накнаду за заузимање добара за државне колске путове даје држава, а извјесни дио општине свака у своме удуту с обзиром на корист, коју тим добивају. Ове накнаде дају се у земљи или у новцу по заузимању а према чл. 16. Општег Имов. Законика.

О заузимању општинских добара.

Члан 9.

Ако се за државну или опште народну потребу заузима какво општинско добро под

шумом или испашом, општини се за то не даје никаква накнада, али за добра која доносе извјестан приход, даје се општини накнада, као и приватном лицу.

О нагодби.

Члан 10.

Кад се нађе за нужно, да се чије имање заузме по члану 3., онај који експроприра ступа у погодбу са власником добра, и ако нађе, да је цијена, коју власник тражи умјерена, закључује погодбу, али кад се какво добро заузима за државну потребу сматра се да је погодба свршена тек онда, кад Државни Савјет исту одобри.

ДИО IV.

О начину како се процјена чини.

Члан 11.

Кад управна власт одобри експропријацију, односне списе спроводи надлежном обласном суду.

Ако власник добра буде тражио неразложиту цијену или ако не хтједне никако у погодбу ступити, надлежни обласни суд најдаље за три дана по пријему списка позива оног, за кога се експропријација чини и власника добра, или ако би он био под туторством или старатељством, позива тудоре и старатеље, да одреде од своје стране по једно лице као вјештака, који са трећим

вјештаком, кога обласни суд изабере, процјењује добро.

Но ако који од њих не би хтио одредити лице као вјештака, или га не би на вријеме одредио или се одређени вјештак изузме, одређује га надлежни обласни суд.

Овако састављеном одбору предсједава вјештак, кога је изабрао надлежни обласни суд.

Члан 12.

Не могу бити изабрани за процјенитеље (вјештаке):

- 1) власници и закупци добара, која се заузимају;
- 2) повјериоци, који имају заставу или каква друга права на речено имање;
- 3) они којима је учињена процјена;
- 4) сви они, који не могу бити судски процјенитељи; и
- 5) страни држављани.

Члан 13.

Процјенитељи полажу пред дотичним свештеником у капетанском суду заклетву, да ће право по свом знању и савјести процјену учинити.

Члан 14.

Обласни суд објављује преко званичног листа и саопштава надлежној власти, који су процјенитељи именовани, дан и мјесто, гдје ће се процјена учинити, а ова извјештава власника добра, који може учинити изузеће процјенитеља. Процјена се чини најмање 15 дана по објави исте.

Члан 15.

Изузећа се могу чинити против процјенитеља, ако је ко од њих противпо чл. 12. постављен и то пред скупљеним процјенитељима, прије него они приступе раду.

Процјенитељи рјешавају има ли мјеста изузећу, па ако има, именује се замјеник по чл. 11. Против рјешења процјенитеља о изузећу нема мјеста жалби.

Члан 16.

Сваки је процјенитељ дужан, и ако не би заинтересоване странке тражиле изузеће, да јави процјенитељима, ако не може бити процјенитељ по чл. 12 овога закона. Ако не јави, а буде знао законску сметњу за процјенитеља и једна од странака то покаже и докаже, те се с тога процјена морадне поново чинити, плаћа све трошкове око процјене на ново учињене.

Члан 17.

При раду процјењивачког одбора присуствује: повјереник надлежног министра, кмет дотичне општине, онај за кога се чини експропријација, власник имања или његов законити замјеник или они, којих се то добро тиче, ради давања потребног обавјештења.

Члан 18.

Одбор разматра сва односна акта. Осим тога саслушава власника или његовог законитог заступника, као и сваког другог кога би се ствар тичала, ако имају што да изјаве и за ово га позивају.

Ако позвани, примивши позив, не дођу, посао се и без њих свршава.

Ако међу власницима има таквих, чије се пребивање не зна, или који изван државе живе, те нијесу могли на вријеме добити обавјештење и одредити заступника, поступиће се по прописима чл. 665—669 закључно Оп. Имовинског Законика.

Члан 19.

Власник је дужан извијестити одбор, да ли је дао имање под закуп и за које вријеме; постоје ли какви терети, да нема с киме погодбу односно службености, што ако не учини прима на себе одговорност односно накнаде, коју би имао тражити закупац или онај, који има право службености, за штету која му се учини заузимањем добара.

Одбор извиђа и у свој протокол ставља све оно, што се односи на земљишта и здања. која се имају одузети, тако: да ли се које здање има само дјелимично заузети и у ком стању остаје остатак здања; да ли се одузимањем од неког земљишта своди остатак на четвртину цјелокупног, и да ли је овај остатак остао усамљен од другог имања власника, и по том без икакве вриједности за власника или стоји у свези са неким имањем истог власника и по томе вриједи ли за њега; да ли је земљиште, које се заузима, ливада, њива или шумом покривено и какве је каквоће (квалитета).

Осим тога одбор своди квадратну мјеру земљишта на мјеру у народу познату (рало, коса и т. д.).

Одбор још и то оцјењује и у протокол ставља, да ли неће рад увеличати вриједност остатку имања (чл. 23).

Најпослије одбор оцјењује земљишта, која се мисле привремено заузети односно њиховог годишњег прихода.

Затим да ли ће земљишта послје привремене употребе с ове изгубити у неколико своју вриједност или ће се ова повисити и ставља у протокол своје мишљење, назначивши подробно за какву се употребу земљиште заузима.

Одбор при своме раду увијек саслушава власника, а по потреби и друга лица ради бољег обавјештаја о ствари.

За земљишта, која се одузимањем своде на четвртину, одбор покушава, ако је могуће, да изврши размјену међу сусједима, тако да је један другом у земљишту накнади. Ову размјену ставља у протокол и пристанак на исту потврђују власници својим потписима.

Ако пак власници не би пристали на размјену, или ако је ова немогућа, за то што један или други од власника нема ту другог имања с којим дио, који је у питању, стоји у вези, одбор оцјењује остатак земљишта.

Члан 20.

Дјелови земљишта, који би се према рјешењу процјенитеља морали откупити, а да нијесу потребни за рад, за то што су остали без вриједности за власника, остају као својина онога у чију се корист заузимају.

Члан 21.

У случају заузимања цијелог једног добра власнику истог даје се накнада, која је равна цијени, коју би тада добро по оцјени вјештака имало при слободној купо-продаји без обзира на сврху за коју се заузима.

Као основа за то служи чисти приход мјесне цијене и остале околности, које се узимају код обичне купо-продаје.

Члан 22.

У случају дјелимичног заузимања добра накнада се састоји у разлици између праве цијене, коју је имало добро прије заузимања и праве цијене, коју има остатак истог по заузимању.

Члан 23.

Кад ушљед подизања једне јавне грађевине добије већу вриједност дио добра, који се није заузео, оваква се корист оцјењује и одузима од накнаде, која је одређена по претходном члану.

Члан 24.

При одређивању накнаде не узима се у обзир особита љубав власника према добру или повећање његове вриједности, већ се процјена чини у смислу чл. 21., 22. и 23. овога закона (аналогно чл. 926. Општ. Имов. Законика).

Члан 25.

Власницима се даје накнада, ако њихова добра губе извјесна права, или подле-

же извјесној обавези ушљед подизања јавних грађевина.

Наређења овога члана не односе се на обавезе, које су особитим законом предвиђене.

Члан 26.

Пошто је објављено, гдје ће се чинити заузимање, не узимају се у обзир подигнута здања или побољшања земљишта, ако се докаже да су иста учињена у намјери да се виша накнада добије.

Члан 27.

Одбор одређује накнаду за заузето имање, али ова накнада не смије ни у ком случају бити већа од суме, коју је власник тражио.

Члан 28.

Одбор при одређивању накнаде рјешава одвојено за странке, које по разним правним основима полажу право на накнаду.

Члан 29.

Одбор рјешава на основу прибављених дата по свом здравом разуму већином гласова. Но процјењивању не смије никад приступити, док сви чланови заједно не прегледају предмет, који процјењују.

Члан 30.

Одбор води протокол о свом раду, који је претходно јаван. Рјешавању самом нико други не присуствује осим повјереника владиног и кмета.

Одбор саставља писмено извјешће о прегледу и даје своје мишљење. Ово извјешће потписују сви чланови одбора.

Члан 31.

Одбор издаје своја рјешења власнику и другим интересованим лицима и владином повјеренику.

Члан 32.

Против овог рјешења могу се странке жалити Великом Суду за 14 дана од дана пријема рјешења, али жалба не задржава заузеће процјењеног имања.

Жалба се подноси Обласном Суду, који исту са свима актима одмах спроводи Вел. Суду.

Жалба може бити писмена или усмена на записнику код обласног суда изјављена.

Члан 33.

Ако је жалба на вријеме поднијета, Вел. Суд, према поднијетим доказима рјешава, да ли је жалба умјесна или неумјесна. Ако нађе да је жалба умјесна, уништава рјешење процјенитеља и наређује да се неправилност исправи и по том поновна процјена учини. Ако Вел. Суд нађе, да је жалба неумјесна, одбацује је.

Жалбе, које нијесу на вријеме поднијете (чл. 32.) надлежни Обласни Суд одбацује рјешењем, а против тога рјешења има мјеста жалби Вел. Суду у року од 14 дана од дана пријема рјешења.

О свом рјешењу, које је извршно, Вел. Суд извјештава надлежног министра.

Члан 34.

Кад рјешење процјењивачког одбора постане извршно, надлежни министар наређује оном, ко заузимање чини, да одређену накнаду преда Обласном Суду, који исту предаје коме припада и то пошто се потпуно обавијести, да ли постоје какви заставни или други терети на дотичним добрима.

Члан 35.

Обласни суд при коначној исплати новца за накнаду, узима од дотичног власника признаницу и с њим чини уговор о куповици и потврђује.

Одређена накнада представља вриједност добра, за то, ако би се породило какав спор о праву својине на заузето добро или би, какви терети на овоме лежали, као застава, право издржавања уживања, и т. д. не спречава, да суд на заузето добро изда увјерење влаштине, а појављена правна питања расправља према предатој му вриједности за заузето добро.

Члан 36.

Кад се накнада даје у земљи, власнику се даје увјерење о влаштини на исту.

Терети, који су постојали на заузетом добру прелазе с даном заузећа на новоуступљено добро, о чему суд дотичне општине дужан је одмах извјестити капетански суд о учињеној промјени добра са означењем границе истог, а суд капетански, ако би какав терет или застава била на заузетом добру,

преноси исту на новоуступљено добро и извјештава дотично лице о преносу.

Све трошкове о судској потврди сноси онај, у чију се корист чини експропријација.

Члан 37.

Што год Вел. Суд и обласни судови по овом закону раде, сматра се као хитна ствар и рјешава се првенствено и без одлагања.

Члан 38.

Акта, која се односе на одузимање за опште народну потребу по свршеном раду, предају се на чување надлежном министарству.

Члан 39.

Вјештаци добијају накнаду по 4 круне дневно и подвоз, гдје је тај случај. Ако су чиновници изабрани као вјештаци, добијају дијурне и подвоз по закону о чиновницима грађанског реда.

Ове трошкове плаћа онај, који добро заузимање, ако ли би се пак процјена чинила по вољи власника, ову накнаду плаћа она страна која изгуби. Власник, пак, плаћа ове трошкове, ако је коначно одређена накнада мања од оне, која му је била својеволјно предложена.

Члан 40.

За процјенитеље, који у одређено вријеме не би дошли ради процјењивања, вриједи пропис чл. 118. закона о судском поступку.

ДИО V.

Посебне одредбе.**О случају кад се употреби дјелимично
заузето добро.**

Члан 41.

Ако по извршењу јавне грађевине један дио добара, који је на ту сврху заузет, остане не употребљен за исту, пређашњи власник има право, да му се натраг поврати уз наплату накнаде колика је њему дата, сем случаја ако је исто побољшано, у ком случају је дужан платити побољшање.

О привременом заузимању добара.

Члан 42.

Подузимачи или извршиоци јавних грађевина могу привремено заузети приватна добра: за вађење крша, пијеска, шљунка земље, пласа, за остављање материјала, подизање магацина, барака, радионица, привремених пролаза за отварање канала ради одстрањења вода и за друге разне потребе при извршењу речених радова. Накнада за овакво заузимање може се издати на захтјев власника одмах по заузимању, али увијек с правом, да му се изда поново накнада за случајно веће штете од оних, које су већ плаћене.

**О заузимању у случају пријекијех
потреба.**

Члан 43.

У случају пада мостова, насипа, поплава или другијех пријеких потреба над-

лежна власт има право, да привремено заузме приватна добра, која би била нужна у том случају. По измирењу потребе прелази опет добро на власника, коме се даје накнада за проузроковану штету. Ако је добро изгубило пређашњи облик оцјена се чини према сличним добрима, а на основу изјаве свједока.

О заузимању с правом на наплату дажбина.

Члан 44.

Кад се на основу нарочитог закона, којим се објављује да је једна радња опште народне користи, обвезују власници сусједних или ближњих добара, да учествују у извршењу исте у сразмјери веће вриједности, коју добијају ушљед подизања исте, сваки је власник дужан платити извјестан проценат према већој вриједности, коју је његово добро добило ушљед извршења речене радње.

Ова се дажбина плаћа сваке године са државном дацијом, док се уложени капитал не амортизира, а иде у корист онога, који је радњу извршио. Власник оваког земљишта може захтијевати, да се његово имање заузме и плати по чл. 21 овог закона.

О заузимању старина.

Члан 45.

Држава, област или општина има право, да у општем интересу заузме какву старину историјску или народну и то кад онај, који исту посједује, не даје довољно гаранције, да ће ју сачувати.

О плановима вароши.

Члан 46.

Општинске управе могу ушљед игијенских разлога, као и ушљед лакше комуникације уредити регулациони план вароши. У овом плану определијелене су линије, којих треба, да се држе они, који буду на ново подизали грађевине.

Члан 47.

Општинска управа подноси регулациони план одбору и тражи одобрење од надлежног министра. По овом одобрењу општинска управа извјештава власника, чије је имање уведено у регулациони план, а затим се врши процјена по овом закону.

Члан 48.

По одобрењу плана, власници земљишта и здања унесених у исти, подижу зграде нове, или старе преправљају према одредбама истог.

Члан 49.

Здања и земљишта укључена у плану остају власништво првих власника, докле не буде од њих потреба, у ком случају се заузимају и исплаћују по чл. 21., 22. и 23. овога закона.

Од објаве регулационог плана доба власницима се неће узети у обзир побољшања здања, као ни она, која се буду односила на земљишта осим оних, која се односе на земљорадњу.

Члан 50.

Ако би се просијецањем или регулисањем путова, сокака и ријека и т. д. чија земља на двоје подијелила тако, да један дио на једној страни, а други на другој страни остане, надлежна власт ту земљу процјењује по начину, који је већ изложен, и ако она другим сусједима пред чије плацеве дође, сокак затвара или иначе на сметњи буде, поменута власт нуди онога пред чијим се плацем ова земља налази, да је он власнику исте по учињеној процјени исплати; не хтједне ли то овај да учини, онда се предаје оном чија је и била, а накнада му се даје само за онај заузети комад.

Но ако он не би хтио никако да прими овај одвојени комад земље, за то што за њега нема никакве врпједности, исти се уступа ономе за кога се заузимање чини и овај сопственику даје накнаду у земљи или у новцу према учињеној процјени.

Овако се поступа, кад би при регулисању улица, коме што од општинске земље имало припасти, па би та земља од веће врпједности била.

Члан 51.

Ако би се гдје заузимањем земље и какво здање заузело, или би се регулисањем улица каква здања премјестити или срушити имала, слично се подиже на другу земљу власника, гдје овај буде желио, или му се по процјени новцем исплаћује.

Члан 52.

У случају подизања нових вароши или проширења постојећих власници земљишта унијетог у регулациони план, као и оног што се налази у околини вароши, дужни су иста уредити нарочито у здравственом погледу. У случају да они то не могу учинити, општинске управе могу их у општем интересу заузети уз исплату накнаде по чл. 21, 22 и 23 овога закона.

Сваки власник је дужан уступити своје земљиште здање и т. д., које би нужно било за грађење улица и јавних отворених мјеста (пјаца, пазара и т. д.) и других здања, предвиђених у чл. 3. овога закона.

На основу нарочитих правилника могу се определијелити дажбине, које су дужни плаћати власници плацева за уређење и одржање улица и канализирање, као и рок, у ком се морају поједини плацеви попунити здањима.

Заузимање имања за жељезницу.

Члан 53.

Инжинијери, који су определијељени за послове жељезнице, снимају парцеларне планове у свакој општини од земљишта и здања преко којих ће ићи жељезница и које ће земљиште и здање нужно бити, да се заузме и то, како стално тако и привремено.

На овим плановима јасно се означаује чије је земљиште, здање и колико се у површини од истог заузима; на самом земљишту означаује се кољем дио, који треба заузети.

Инжинијери и њихови помоћници могу улазити у поједина приватна добра ради мјерења и плаћају случајну оштету власницима истих. О овоме извјештава власнике надлежни обласни управитељ преко надлежне управне власти.

Члан 54.

Овако снимљени планови предају се на одобрење надлежном министру, који изашиље на само мјесто нарочити одбор састављен од једног или више инжинијера, једног чиновника надлежне обласне управе, надлежног племенског капетана и главног кмета општине кроз коју пролази жељезница.

Члан 55.

Овај одбор на самом мјесту саслушава власника имања или његовог законитог заступника и тачно сазнаје све правне односе и друге околности у којима се добро налази.

По свршеном раду подноси своје предлоге надлежном министру, који, ако нађе за умјесно, може наредити, измјену у поднесеним плановима иначе их одобрава.

Члан 56.

Кад се одобри план трасе, онај за чији се рачун чини заузимање, предаје обласном управитељу списак добара са именом њихових власника и накнадом, коју он истима нуди.

Обласни управитељ о овоме извјештава власнике, чији је драговољни пристанак обавезан за обје стране сем случаја предвиђеног у чл. 10. овог закона.

Члан 57.

У овом случају обласни управитељ наређује, да онај за кога се заузимање чини положи новац у обласном суду и по том се поступа по одредбама чл. 34. и 35. ов зак.

Члан 58.

Обласни управитељ уређује списак оних власника, који нијесу пристали на понуду и у року од три дана наређује власницима из једне исте капетаније, да изаберу од своје стране једног вјештака, повјереник надлежног министра бира другог, а трећег надлежни обласни суд. У осталом поступа се по одредбама дјела IV.

Индустријска зона.

Члан 59.

Земљишта и здања у индустријској зони експроприраће се тек онда, кад то устреба.

У течају 5 година од дана одређивања граница индустријске зоне, цијена експропријације биће она, која буде назначена тог дана на основу овог закона.

Докле се не употреби поменуто земљиште за индустријску сврху, власници истих имаће право узети их под закуп ради обрађивања.

Цијена закупа има се утврдити према куповној цијени и евентуалним трошковима око побољшања истог, а ни у ком случају неће бити већа од 5⁰/о, те суме.

У течају поменутих 5 година неће се узети у обзир власницима никаква побољшања, сем оних, која се односе на земљорадњу.

Чл. 60.

Ако би се једном власнику ушљед експропријације његова имања, извршене по овоме закону, дација и порез спустили испод 15 кр. годишње, тијем тај власник не губи право, да може бити изабран за народног посланика за годину дана од дана експропријације.

Специјална наређења.

Чл. 61.

Специјална наређења о заузимању добра за жељезницу имају се примјенити за заузимања добара за подизање пристаништа, вароши, индустријских зона, регулацију ва роши и т. д.

ДИО VI.

Закључак.

Чл. 62.

Све горе изложено важи за редовно извршење заузимања приватног добра за јавну (народну) потребу.

Но пошто је овим законом прописани поступак доста дуготрајан, нарочито, ако није већ извршен инжинијерски рад, то за случај, ако би се грађење морало предузети прије извршења експропријације, ово неће моћи сметати предузетом грађењу, нити га мјестице, гдје експропријација не би била предузета или свршена, зауставити или прекинути, већ ће се потребно имање одмах заузети а експропријација истог накнадно извршити.

У овим случајевима власници, овако претходно заузетог имања, неће моћи да се

противе томе поступку и њихове случајне жалбе или протести неће имати правног значаја и вриједности.

Овакав поступак вриједи само за експропријацију земљишта.

Чл. 63.

Сматра се као надлежан министар по овом закону онај, у чијем дјелокругу спадају јавне грађевине и саобраћај.

Члан 64.

Овај закон ступа на снагу, кад га Њаз Господар потпише и кад се обнародује у службеном листу.

Препоручујемо свима Нашим министима, да овај закон обнародују и о извршењу његовом да се старају, властима пак заповиједамо, да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

Цетиње, 5. јула 1906. г.

Никола с. р.

(М. П.)

Видио и ставио државни
печат,

чувар државног печата,

Министар правде

Мило Дожич с. р.

Предсједник

Министарског Савјета,

Министар иностраних дјела

Л. Мијушковић с. р.

Министар војни

Бригадир Ј. Вукотић с. р.

Министар финансија и грађевина

А. Радовић с. р.

Министар унутрашњих дјела

Лабуд Гојнич с. р.

Министар правде

и

заступник Министра просвјете
и црквених послова

Мило Дожич с. р.

ДЕНО у нови инвентар ор.
ура 1942 год.
Београд.

Б. — НАРОДНА ПОЛИТИЧКА БИБЛИОТЕКА — Б.

Др. Васа И. Јовановић, адвокат

О БИРАЧКОМ ПРАВУ

(Конференција одржана у Клубу
Београдских Радинала 23-X-1919.)

БЕОГРАД
ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ГЕЦЕ КОНА
1. Кнез Михайлова 1.
1920.

Господо !

Тема о којој ћу да вам говорим прилично је сухопарна па се бојим да за оно 30—40 минута, колико ми је речено да се на њој могу задржати, не будем у могућности да вам је изнесем у лепој и лако схватљивој форми. Остављено ми је мало времена, зато јер је потребно да дамо могућности и Dr. Суботићу, који ће после мене узети реч, да изложи своје, врло интересантно мишљење, о садањем пројекту изборног закона.

Надам се да ми нећете много замерити ако не бих успео да ваша очекивања задовољим у пуној мери.

Чувена Декларација Права човека и грађанина (*La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*) коју је 1879. год. прокламовала француска конституанта као непосредно дело Француске револуције, прогласила је у свом члану 3-ћем начело народног суверенитета. „Начело сваког суверенитета, каже се у том члану, битно почива у народу. Никакво тело, никакво лице не може вршити какву било власт која изрично не би потицала из народа.“ Преведено и просто српски речено, тај члан

садржи начело које су радикали у Србији први истакли и које гласи: *Народ је суверен, он је извор и ушока све власти.*

Као логична последица тог начела јавља се и *право народа*, да узме учешћа у вршењу државне власти.

Државна се власт, по Монтескију, дели: на законодавну, судску и извршну.

Судска и извршна власт делају по законима које доноси законодавна власт. Из овог се већ види колико је важна улога ове последње према којој оне прве две играју више подређену улогу, јер се крећу само правцем и у границама које утврђује законодавна власт. И кад се говори о вршењу државне власти од стране народа, поглавито се мисли на законодавну власт.

Право народа да врши законодавну власт може бити непосредно и посредно. Непосредно је онда кад народ сам доноси законе којима он сам има да се покорава. То је био случај у античким републикама малог обима, где је цео народ могао да се скуп на какво отворено место, слуша говорнике и гласањем прима или одбија поједине предлоге.

Од европских држава тај је систем усвојен само у Швајцарској. Па и ту није усвојен у потпуности. Он се јавља у облику вета, референдума и иницијативе.

Вето се састоји у праву да извештан број грађана, може, у року који је устав утврдио,

да стави свој вето и успротиви се примени извесног закона који је изгласала федерална скупштина. Тад се тај закон подвргава гласању народа; ако гласање испадне повољно закон се пушта у извршење, буде ли обратно он се одбацује.

Референдум се састоји у томе, што се извесни закони, које је изгласала федерална скупштина, сматрају више као предлози све док се народ гласањем не изјасни, дали га прима или одбацује.

Трећи облик вршења законодавне власти од стране народа састоји се у праву, да може да предложи доношење извесног закона, било да га сам редигује или да његову редакцију остави федералној скупштини.

Тај облик вршења законодавне власти зове се *право иницијативе*,

Непосредно вршење законодавне власти од народа тешко се даје извести у већим државама. Но то није једина незгода овог система. Велика му је незгода и у томе, што народ, у опште узев, не прима лако измене у постојећем стању. Саме пристадице референдума признају, да он, и ако није нашкодио Швајцарској, није јој донео ни бог зна какве користи. Тако се истиче склоност народа да, на основу свог права иницијативе, тражи да се у устав унесу одредбе често сасвим споредног значаја, којима би пре било места у каквој уредби ниже власти. Класичан пример

за то је случај, где је 55000 швајцарских грађана предложило, да се у устав унесе одредба уперена противу еврејских касапница и којом је требало забранити клање стоке и живине која не би пре тога била доведена у бесвесно стање. На тај је начин швајцарски народ хтео да спасе животиње оног мучења којем је она, по обредима мојсијеве цркве, изложена пре клања. На гласању које је било 20. августа 1893. год. народ је усвојио тај предлог који је унет у швајцарски устав као чл. 25 bis.

Али, док је швајцарски народ био тако осетљив према животињама, он се је показао потврђа срца кад се је тицало људи. Тако је он 26. септ. 1890 год. одбио федерални закон којим се је признавало право на пенсију чиновницима који би у федералној служби изнемогли или остарели. Тај је закон међутим једногласно био изгласан у оба дома и сва га је штампа била препоручила швајцарском народу као правичан и човечан.

Систему непосредног учешћа народа у законодавној власти замера се и то што је народ, узет у маси, некомпетентан за законодавни посао. Каже се, да народ нема потребног знања да би схватио потребу и суштину појединих закона или појединих одредаба. Питања која се, приликом доношења закона расправљају, често су тако комплексна и деликатна да су изнад моћи

схватања многих и многих. Не треба при том губити из вида ни то, да народ, уопште узев, не располаже ни довољним временом како би бар пратио дискусију компетентних људи, кад већ није у стању да је сам води. И тако народ често гласа без довољног обавештења и без довољно пречишћених појмова о значају и потреби законског предлога. С тога се препоручује да народ повери вршење законодавног посла људима који имају времена и спреме за то, као што болесник поверава лекару бригу о свом здрављу, и као што парничар поверава адвокату вођење парнице.

Тај систем, по коме би народ узимао учешћа у законодавној власти преко нарочито изабраних људи, зове се *представнички систем*. Законодавну власт, по том систему, врше нарочити представници народа које он бира. То су његови пуномоћници, делегати или посланици. Код тог система настаје питање: ко има права да бира лица која ће у име народа да врше законодавну власт?

Декларација права човека и грађана, која је у свом чл. 3. прокламовала народни суверенитет, каже у чл. 6-том: „закон је израз опште воље. *Сви грађани* имају права да лично или преко својих представника суделују у изради његовој.“ Одредба члана 6-тог стоји у логичној вези са чл. 3-ћим Декларације; јер ако је народ суверен онда *сви* чланови, који тај народ састављају, треба да суделују у

вршењу законодавне власти, па било да народ ту власт врши сам, као оно у Швајцарској, било да је врши преко посланика, као на пр. код нас. Другим речима речено : чл. 6. Декларације права човека и грађанина прогласио је *опште право гласа*.

Иако је Француска конституанта у Декларацији прогласила опште право гласа она је, одмах иза тога, доносећи устав за Француску, одступила од прокламованог начела и ограничила право гласа.

Ретко се, у осталом, једно начело оствари од прве. Далеко је често од прокламовања до реализања и много је пута потребно времена, па често и борби, док се прокламовано начело оствари.

Радикална странка унела је у самом почетку у свој програм опште право гласа.

Тај је програм објављен у 1-вом броју „Самоуправе,“ од 1881 год. Део који нас интересује гласи овако : „Скупштину састављају само посланици народом изабрани. Избор је непосредан, а право бирања имају *сви* пунолетни грађани.“

Сви знамо колико су се радикали борили да свој програм остваре. Сви знамо жртве које су многи чланови странке поднели за то. Многи су у тој борби пали, многи су морали да напусте земљу и склоне се у иностранство док су други вукли букагије од којих

још и данас носе ожиљке на својим ногама. (Одобравање).

Борба је њихова била у толико значајнија што је, поред реакционарних странака, према њима стајао и један краљ.

После рата са Бугарском, Краљ Милан, притешњен непопуларношћу и незадовољством које је сваким даном расло, најзад почиње попуштати па се 1886 год. обраћа радикалима тражећи мишљење о томе: „колико странка, према стеченом искуству и садањим приликама, држи да је остварљиво од њенога програма изнесеног у познатом пројекту.“

Притешњен приликама и истрајном борбом радикала, краљ Милан, осећајући да је уз младу странку народ, најзад приклања главу и издаје прокламацију на Св. Петку 1888 г. у којој и он налази: да су „Србији потребне реформе.... по свим пољима јавног и државног живота.“

Те исте године добијамо и устав, познат под именом: Устав од 1888 год.

Чл. 85. тог устава гласи: „Право бирачко има сваки рођени или прирођени Србин који навршио 21. год. и плаћа држави најмање 15 дин. непосредне порезе на годину“.

Разуме се да би Радикална странка била сретна да је њен програм прошао у целости али се, господо, рекох већ, не може све добити од прве руке.

Уосталом тај порез од 15 дин. није ве-

лики кад се зна да се у ову суму има урачунавати, не само све оно што бирач плаћа по разним облицима непосредног пореза, већ се урачунава и стални државни прирез установљен законом о непосредном порезу.

Ограничење бирачког права условом плаћања порезе зове се *цензус* или *бирачки порез*. Присталице његове правдају га жељом да се у бирачку масу уведе што више људи који су заинтересовани постојећим стањем и који неће лако поћи за наглим променама којима су, како они кажу, склони они; који од промена могу нешто добити, а ништа не изгубити, јер нема шта да губе.

Само бирање посланика може бити *непосредно* или *посредно*, преко повереника.

Код непосредног бирања, грађани сами бирају људе које хоће да пошљу у скупшвину.

Код посредног бирања они не бирају посланике већ бирају лица која ће, у њихово име, да бирају посланика. То је т. зв. бирање преко повереника.

Систем бирања преко повереника који је код нас важио за време „намесничког устава“ напуштен је у свима државама.

Посланик изабран овим путем и сувише је удаљен од биречке масе; због тога грађани губе интерес за изборе, а притисак и корупција лакше се могу вршити над оним малим бројем повереника него над великом бирачком масом.

Само бирање може бити *факултативно* или *обавезно*; све зависи од тога, да ли се бирање сматра као право или функција. Ако се сматра као право онда је сваки слободан да га употреби или неупотреби; сваки је господар од свога права. Ако се бирање сматра као функција, онда се оно може учинити обавезним као што је случај у Белгији, где се грађанин кажњава ако не врши своју бирачку функцију и не гласа.

Ограничења бирачкога права правдају се потребом, да се подигне општи ниво бирачке масе, и да се проберу бирачи, јер се верује, да ће тако пробрана средина дати више јемства, да у парламенат неће бити послат ма ко.

Многи мисле да се тај циљ може постићи обратним путем и да право гласа не треба ограничавати. Опште право гласа, веле они, треба одржати у целини, само треба појачати то право за поједине категорије грађана тиме, што ће им се, у место једног гласа, признати право на 2, 3 и више гласова. Тај систем постоји у Белгији. Тамо сви пунолетни грађани имају право да бирају посланике; усвојено је дакле опште право гласа. Али, док се једнима признаје само један глас дотле се жењеним људим, који су навршили 35 год., имају деце и плаћају 5 франака порезе, признаје још један глас; они сопственици непокретних имања чија вредност прелази извесну цифру добијају још један глас; универзитетски образовани

грађани или грађани који су свршили какву вишу стручну школу имају права на 2 гласа више. Тако, да би белгијски грађанин могао имати 4 гласа да није законом изречно речено : да нико не може имати више од 3 гласа.

Као што рекосмо циљ овим ограничењима општем преву гласа као и појачању гласачке моћи појединим категоријама грађана јесте : да се обезбеди претежан утицај способним и независним људима над бројем или гомилом како неко рече. Но сви ти покушаји нису могли дати очекиване резултате па се је дошло до општег закључка : да опште право гласа треба одржати у целини и за све једнако. Незгодне стране његове пак, најбоље ће се исправити увођењем дводомног система.

До сад смо говорили о томе, ко може бирати посланика; говорили смо докла о *активним бирачком праву*.

Сад ћемо говорити о томе, ке може бити биран за посланика или о *пасивном бирачком праву*.

Уопште узев, за посланика може бити бирано свако лице које има активно бирачко право. Поред тога се тражи да онај који се бира за посланика има већи број година, јер посао око прављења закона тражи већу зрелост и веће искуство. Неки траже боље имовно стање па да неко може бити биран за посланика, неки опет хоће да посланик има извесне школске спреме. Тако је наш устав

чланом 99-тим увео т. зв. квалификоване посланике који, поред општих услова за све посланике, морају имати факултетску спрему или да су свршили коју вишу стручну школу у рангу факултета.

Даље ограничење пасивног изборног права састоји се у т. зв. *инкомпашибилитету* или *неподударности* функције посланика са неким другим функцијама.

Међ такве функције долази н. пр. војска. Војник, у већини држава, не може бирати ни бити биран за посланика; он дакле нема ни активно ни пасивно изборно право.. Ово је ограничење лако појмљиво. Војник мора да буде ван сваког политичког утицаја ако хоћете да имате добру војску. (Чује се: Тако је!) Она треба да буде сва у служби отаџбине (одобравање), Где год је војска водила политику, ту није било добре војске (одобравање).

Друга једна војска чија се служба исто тако не слаже са посланичком функцијом јесте војска функционера, војска чиновника. Појава функционера у парламенту, почев од полицијског чиновника па све редом кроз чиновничке редове, јесте антидемократска појава. (Чује се: тако је!)

По чл. 69. нашег устава полиц. чиновник не може бити кандидован за посланика. а по чл. 78. И. З. полиц. чиновник може бити кандидован за посланика ако да оставку на

државну службу 1 мес. дана пре дана када почиње кандидација.

По чл. 98. нашег устава са функцијом посланичком не може се подударити никоја друга државна служба сем изузетака, доста многобројних, који се у њему набрајају.

Искључење чиновничко из парламента саобразна је демократским начелима. И теориски она се правда потребом да се одржи подела власти. Чиновник који је орган извршне власти не може уједно бити законодавац. Но поред тога појава чиновника у парламенту дезорганише службу којој припада. Чиновник даље, нема ни оне независности која је потребна посланику на да своју дужност народног изабраника може вршити како ваља.

Први манифест енглеских радикала у коме су они изнели свој програм садржи овај пасус: „Систем народног представништва, борба противу корупције, *искључење посланика —функционера.*“

Г. Слободан Јовановић на стр. 216. своје Теорије о држави овако се изражава о том питању: (чита) „У данашње време, сматра се да је то баш добро да паламенат буде састављен од људи из народа, а не од професионалних чиновника. Као што смо видели професионални су чиновници, ради што објективнијег функционисања државне власти, издвојени из друштвеног живота и друштвене бор-

бе. Али, баш због те своје изолованости, они не могу. бити добри законодавци, Да би могао регулисати друштвени живот законодавац га мора што интимније осећати; то осећање не могу имати људи који живе затвореним канцелариским животом..... Кад би се поред управе и судства, битократисало још и законодавство, онда би цела државна организација била бирократисана. И ако је бирократски елеменат неопходно потребан у државној организацији, не сме се никако допустити да он освоји целу државну организацију. Начињена господарем државе и остављена без народног надзора бирократија постаје уображена: достојанство државне власти сматра као своје властито, понаша се као као господска класа и гледа на народ као да би он постојао ради ње, а не она ради њега.“ (Чује се : баш као у Аустрији! — смех) „њене две мане, рутина и формализам, развијају се без препреке. Утврђене канцелариске навике служе јој као једина директива; њена радња постаје шаблонска и аутоматска, и она губи способност прилагођавања новим потребама живота. У исто време форме постају за њу важније од садржине; у место да се свршавају послови пишу се акта“ (одобравање).

Има их који тврде, да је чиновник потребан нашем парламенту зато што ван чиновника Србија има мало интелигенције. Ја се

не слажем с тим. Слободне професије код нас дају довољно интелигенције да се њоме може попунити потреба парламента.

Кад би баш и било истина да Србија нема довољно интелигенције ван чиновника ја бих још и могао допустити, али са великим уштезањем, да учиним изузетак и то само за професоре. Ти људи не пате толико од бирократизма као чиновник. Они нису канцелариски људи у пуном смислу те речи.

Ако има неког који би још хтео да дискутује о питању: да ли треба чиновника пустити у парламенат, мислим да ћемо се сви сложити у томе, да судији није место у парламенту. Са оних истих разлога са којих забрањујете војнику да се активно меша у политику са тих истих, и са више разлога још, треба спречити судију да се активно бави политиком. Кад смо судији загарантовали независност ми нисмо мислили да га сачувамо само од оног бруталног утицаја који би влада могла да врши над њим; мислили смо на то да га учинимо независним од сваког утицаја, па и политичког. У књизи који заједно преводимо, драги пријатељу, (обраћа се Dr. Д. Суботићу, председнику Тргов. суда) има једно место где се цитирају речи Гизо-ове (Guizot), који каже: „кад у суд уђе политика онда из њега бежи правда“. Хоћемо ли ми за љубав две три судије које ће успети да уђу у парламенат дозволити да

се две стотине њих, можда, окуже политиком и спусте са висине свог узвишеног положаја у агитацију и ону борбу у којој се често не бирају средства? Чувајмо судију као мало воде на длану! Чувајмо га за љубав угледа суда који, нарочито у демократским државама, игра тако важну улогу! Чувајмо судију од утицаја политике за љубав оне правде која држи земљу и градове! (Одобравање).

Судију пак, кога би обузела амбиција да игра политичку улогу ја бих опоменуо на то, да је суд, сам по себи, мал' те не исто тако важан као и парламенат, јер има да чува права која парламенат путем закона даје грађанима. И рекао бих још таквом судији, да он, кад суди, врши најузвишенију дужност коју човек може вршити; судија кад суди стоји изнад људи: он је у тај мах између бога и људи! (Бурно одобравање). Зато, господо, вратимо судију суду и замолимо га да се остави политике и парламента. (Одобравање).

Ја не знам земље где је судији дозвољено да се може активно бавити политиком. Негде је то законом изрично забрањено, а негде то није забрањено, али је сваком толико јасно да судија треба да остане само и једино при свом судском позиву да ником и не пада на ум да то изрично забрањује. Ако правда држи земљу и градове, знајте да правду држи само

онај судија који се је само, сав и искључиво посветио правди. (Бурно одобравање).

Само бирање посланика, господо, врши се по бирачким областима на које се земља дели ради лакшег извођења избора. Подела може бити таква да свака област бира једног посланика, и онда имамо т. зв. униномални систем бирања..Французи га зову *scrutin d'arrondissement*; код нас је он познат под именом: бирање по срезовима. Код тог се система не гледа на број гласача изборне области. Област, као таква, без обзира на број гласача, бира *једног* посланика. Избор се врши апсолутном већином. Ако ниједан од кандидата не добије од прве апсолутну већину, онда се прилази поновном бирању где и релативна већина одлучује.

Други систем бирања јесте бирање по листама. Он се примењује на области које дају више посланика. Свака странка износи листу својих кандидата и гласови се дају за целу листу.

Овај је систем, поред осталог, интересант и због тога, што се код њега може применити систем пропорционалног бирања, бирања по коме би и странке чија листа не би добила апсолутну већину могле имати својих посланика.

Што се мене тиче ја предпостављам бирање по листама бирању по срезовима. Бирање по листама има нечег идејнијег, ако

се тако могу изразити. Код тог система начело странке иде испред личности кандидата међу којима их је често, које бирачи слабо или никако не знају. Код система бирања по срезовима, онај једини кандидат странкин толико се истиче да гласач често губи из вида странку. Код онога првог система бирач гледа кроз странку на кандидате са листе, код овог другог, гласач странку види кроз кандидата. Код бирања по срезовима кандидат обично истиче један уски програм везан за место које га бира и који годи његовим бирачима.

По том систему половина гласача више један је све, половина мање један није ништа. Кандидат који на сто бирача добије 51 глас иде у парламенат, кандидат који добије 49 гласова не иде у парламенат. Због тога бирачи који припадају слабијим странкама губе интерес за изборе, јер знају да не могу добити посланика. Овако стање ствари узбунило је политичке мањине које су у другој половини прошлога века створиле читав покрет у циљу увођења т. зв. пропорционалног система бирања, по коме би и слабије странке могле бити заступљене у парламенту.

У Француској је систем бирања по срезовима, где је важио до пре 2 месеца, кад је замењен пропорционалним системом, дао рђавих резултата. Благодаречи бирању по једног посланика на срез, изборна корупција је у Фран-

цуској достигла велике размере. Богатији кандидати, имајући пред собом мању изборну област, могли су, са више наде на успех да се служе корумптивним средствима док многи људи од талента нису могли имати успеха само зато што су сироти. Кандидати у ватри изборне кампање, уносили су толико свог личног програма подешеног према срезу, на чији су избор рачунали, толико месног, да су и бирач и кандидат губили из вида интересе земље. Код једног и другог развијао се т. зв. *esprit du clocher* по коме је интерес земље сведен на онај уски видокруг који се пружа таман онолико колико се са торња сеоске цркве може догледати. Тако изабран посланик у толикој је зависности од бирача да чини све да очува њихову добру вољу; он постаје толико сервилан да и њиховим женама купује марамице и чипкице (смех).

Код овог система бирања тешко је имати добро организоване странке и ону дисциплину која је потребна за континуитет рада. Тако изабран посланик доста је независан од странке, ослања се више на своје бираче које гледа да привеже уза се свим могућим средствима и због тога је склон да одступа од странкиног програма и распарчава је у ситне групе које више сметају него што помажу раду. Због тога, бар по оном што се дешава у Француској, министарства често падају. Тако је тамо од 1885 до 1898 год.;

за тринајест година дакле, промењено седамнајест министарстава. Повика на овај систем бирања таква је да су се Французи најзад решили, да приђу изворима по листама, и то пропорционалном изборном систему.

— Неки мисле да рђави резултати које је овај систем дао у Француској потичу од претеране централизације. Бирачи, знајући да им служба и многи послови зависе од Париза и да је париски *Monsieur le bureau* велика сила, шаљу у парламенат, не толико народног посланика колико свог адвоката, који за њих мора да обија прагове канцеларија по министарствима. (Чује се: Доле с централизмом)!

У Енглеској, истина, још важи систем бирања по једног посланика на изборну област, и како изгледа, резултати које је он дао тамо нису исти као они у Француској. Ја то донекле објашњавам темпараментом енглеског народа. Али, од кад се је, поред либералне и конзервативне странке, појавила радничка странка, почела је и тамо борба за пропорц. систем са којим су Енглези, како чујем, у новије доба почели да праве опите у већим градовима.

Присталице пропорционалног систематврде да парламенат треба да садржи представнике свих политичких странака и група онако као што и географска карта, у малом, предстаља земљу са брдима, долинама, рекама и морима. Појава представника мањина, веле пропор-

ционалисте, потребна је парламенту, јер они бодрим оком прате рад већине, контролишу је и указују на њене грешке. На тај начин корегирају већину која би, без критике, могла бити склона да злоупотребљава власт.

Противници пропорционалног система пак тврде, да парламенат не треба упоређивати са географском картом и да је довољно да у њему буду заступљене јаке странке; иначе парламенат тешко ради, а парламенат није зато ту да личи на геогр. карту и представља сваку, ма и најмању политичку групу, већ за то да ради! (Одобравање).

Од система пропорционалног бирања које сам изложио, ја још понајвише волим наш. По њему и мањине, кад достигну извесну снагу, могу бити престављене у парламенту. И оно преручивање куглица са листа, које нису добиле ни количник, у кутије са највећим бројем гласова, преручивање које многе толико буну, по мом је схватању добра ствар, јер већини гарантује извесну препондеранцију и могућност рада. А рад је као што мало час рекох, у парламенту главније од свега осталог. (Одобравање).

Као што сам већ поменуо, код униноминалног — појединачног — бирања може се применити само систем апсолутне већине; код бирања по листама, бирање може бити апсолутном већином а може бити и применом пропорционалног система. Да бих примером

показао разлику у резултатима које дају оба система, ја ћу узети пример који износи г. Слоб. Јовановић у поменутој својој књизи.

Узмимо област која бира 5 посланика и има 50.000 бирача. Две странке истичу свака своју листу; листу А. и листу Б. — Изборни количник био би $50.000 : 5 = 10.000$. — Претпоставимо да је листа А. добила 30.000 гласова а листа Б. 20.000. По систему сразмерног престављања или пропорционалном систему, листа А. би добила 3. посланика а листа Б. 2 посланика, јер се количник у 30.000 садржи три пута, а у 20.000 два пута. По систему апсолутне већине листа А. добила би свих 5 посланика, а листа Б. ниједног.

Има више система пропорционалног бирања. Ја ћу поменути најглавније, као што је систем Hare, Curie, Siegfried, Hondt, остављајући на страну све остале комбинације које се између себе разликују по начину изналажења количника и разним другим чињеницама којима се тежи за што правичнијом поделом гласова.

Систем Hare је најстарији од тих система.

Један од одушевљених присталица његових био је Stuart Mill. По том систему сваки бирач записује на листићу хартије онолико кандидата колико дотична област бира посланика; записује их по својој вољи и по реду који се њему свиђа. Број датих гласова дели се бројем посланика да би се до-

био количник. Тад се имена кандидата узимају једно по једно. Изабран је онај чији број гласова садржи у себи количник. Гласови који преостану преко количника додаду се идућем кандидату, који је добио највише гласова, и тако даље све док се не исцрпи број посланика за дотичну област.

Дисциплинована мањина може помоћу овог система да добије посланика, ако успе да гласове својих присталица сконцетрише на своје кандидате.

Овај је систем тежак, компликован и дуг. Некад примењиван у Данској сад се је задржао још само у Републици Коста - Рика и, са извесним модификацијама, у Тасманији.

Овај сам систем нарочито поменуо с тога што „Демократија“ од 25. септ. т. г. тврди да је систем српског изборног закона чист систем Томе Хар и да критичар новог пројекта изборног закона који се у „Самоуправи“ јавља под инцијалима ЈБ. Ј. не чита и да зато не зна те ствари. Жао ме је што писац чланака „Демократије“ изгледа да чита па се ипак буну (смех). Госп. Ђаја, који је наш систем бирања донео из Грчке, био је љубазан да ме прими и рекао ми је, да он никад није мислио на Тому Хара кад нам је препоручио овај начин бирања. Наш систем јесте један од оних безимених система којих има доста. Он долази у т. зв. систем конкурентних листа и оно чиме се он битно разликује од

Хареовог система јесте то, што се код њега гласа за ону листу која је унапред спремна, док по Хареовом систему бирач сам саставља листу и уноси у њу личности које он хоће.

Систем који смо ми усвојили изложен је први пут 1885. год. у часопису „Moniteur de Rome.“ Количник се добија као у систему Хареовом. То је једина додирна тачка између оба система, јер се и код нас број гласача дели са бројем посланика за дотичну изборну област како би се добио количник. По том се гледа колико се пута количник садржи у којој листи па се, према томе, одређује број изабраних кандидата. Ако има листе која није добила ни количник, онда се њени гласови додају листи са највећим бројем гласова. То „преручивање“ гласова које многе толико буну, добра је ствар по мом схватању, јер даје могућности да се одржи препорендација парламентарне већине.

И ако сам за пропорционални систем, ја не могу да се сложим са онима који би хтели да свака, ма и најмања политичка група, добије представника у парламенту. Ако једна политичка група нема ни толико присталица да не може добити ни количник, онда је боље да причека док не ојача, а парламент нек остави онима који су умели да заслуже народно поверење. (Одобравање)

Врло интересантан систем бирања јесте

Хонтов систем, по имену белгиског професора права који га је први изнео.

Тај је систем, са малом изменом, ушао у законодавство Белгије. По тако трансформисаном Хонтовом систему, бирач гласа за целу листу, али има права да, у неколико, измени ред кандидата тиме, што може да означи кандидата који би, по њему, требао да буде на челу листе.

Да би сте ствар лакше разумели ја сам вам спремио листу која се у Белгији даје бирачу приликом гласања. (Показује листа).

(Види таблицу на идућој страни.)

Узмимо дакле једну област која бира 7. посланика. Три су странке иставиле своје листе : радикална странка, демократска заједница и независна листа. Сваки гласач добија листу као што је ова што држим у рукама. Бирач, пошто се склони у одређени кут, како би се зајамчила тајност гласања, има да избере листу за коју ће дати свој глас. Бирач може да гласа за целу листу, али, као што рекох, има права да означи лице којем би, по њему, требало дати првенство. Ако бирач зацрни оловком оно округло, бело поље, које се налази изнад имена кандидата, значи да је задовољан редом којим су кандидати на листи записани. Ако би он зацрнио поље, рецимо поред имена Жарка Миладиновића, значи, да Жарка Миладиновића ставља на прво место. Сви ми знамо од коликог је значаја место које кандидат заузима на листи.

Радикали   Демократска заједн.   Независна листа

Никола Пашић	Љуба Давидовић . . .	Продановић . . . . .
Стојан Протић . . .	Павле Маринковић . .	Стојановић . . . . .
Јаша Томић	Мил. Драшковић . . .	Михајловић . . . . .
Жарко Милединовић .	Свет. Прибичевић . .	Микић . . . . .
Славко Милетић . . .	В. Кораћ	Стевановић . . . . .
В. Шола	Букуш	
М. Срџкић	Крижман	

Претпоставимо да је радикална листа добила 8145. гласова, демократска заједница 5680, а независна листа 3725. Сад се ради овако : сваки од ова три броја дели се са 1, па са 2, са 3, са 4, 5, 6 и 7. Тако радећи ми добијамо ове резултате :

$$\begin{array}{lll}
 8145 : 1 = 8145 & 5680 : 1 = 5680 & 3725 : 1 = 3725 \\
 8145 : 2 = 4072 & 5680 : 2 = 2840 & 3725 : 2 = 1862 \\
 8145 : 3 = 2715 & 5680 : 3 = 1893 & 3725 : 3 = 1241 \\
 8145 : 4 = 2036 & 5680 : 4 = 1420 & 3725 : 4 = 931 \\
 8145 : 5 = 1629 & 5680 : 5 = 1136 & \\
 8145 : 6 = 1357 & 5680 : 6 = 946 & \\
 8145 : 7 = 1163 & 5680 : 7 = 811 &
 \end{array}$$

Тако смо за сваку листу добили различне количнике. Сад ћемо тражити највеће количнике па ћемо их бележити листи којој припадају.

Тражећи редом ми наилазимо на 8145 као највећи количник ; запишимо га испод листе радикалаца, јер он њој припада. Други количник по величини јесте 5680; запишимо га испод листе дем. заједнице; трећи количник по величини јесте број 4072; запишимо га испод радикалске листе; четврти количник по величини јесте бр. 2840 и т д. Тако радећи добијамо ову слику :

Радик. листа	Демокр. зајед.	Листа незав.
8145	2680	3725
4072	2840	
2715		
2086		

Према томе, резултат избора био би овај: листа радикалне странке добила би четири посланика, демократска заједница добила би два посланика, а листа независних добила би једног посланика.

Сад се прилази прорачунавању гласова који су дати овом или оном кандидату како би се видело који ће од њих добити посланички мандат....

Ето где ме пријатељи опомињу, да је прошло време које ми је било одређено за предавање. Жао ме је, али морам завршити. (Чује се: говорите, нека говори). Говорио бих ја радо, али морам да уступим реч Др. Суботићу који ће вам изнети много интересантних ствари.

Мислио сам да упоредим резултате до којих се долази појединим системима и да вам проговорим коју и о везаним листама.....

Господо!

Изборно право јесте једно од најбриљантнијих манифестација народног суверенитета.

Оно је, код нас, загарантовано слободом избора, тајним и непосредним гласањем.

Радикали имају великих заслуга за ову тековину, јер су они нарочито полагали на то, да се воља народна чује слободно и без ичијег утицаја.

То су учинили зато што народну вољу поштују изнад свега; јер је за њих народ суверен, јер је за њих народ извор и утока све државне власти. (Дуго одобравање).

5

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

1. ГЛОБАЛНА ИСТОРИЈА НЕЗНАЊА
Питер Берк
Београд: Геопоетика издаваштво, 2024.
2. ПСИХОЛОГИЈА КРИЗНИХ СТАЊА
Тамара Кликовац
Београд: Филозофски факултет, Институт за психологију, 2024.
3. ПРЕГОВОРИ СА СТВАРНОШЋУ:
ГОДИНУ ДАНА НА ЈЕДНОМ ТОЧКУ
Ерленд Лу
Београд: Геопоетика издаваштво, 2024.
4. СНОВИ СВИРЕПИХ НОЋИ: НОВЕМБАР 1942:
ИНТИМНА ИСТОРИЈА ПРЕКРЕТНИЦЕ
ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА У 360 КРАТКИХ ПОГЛАВЉА
Петер Енглунд
Београд: Геопоетика издаваштво, 2024.
5. НИКО НЕ МОЖЕ ДА ТЕ ПОВРЕДИ БЕЗ ТВОЈЕ ДОЗВОЛЕ:
КРАТАК КУРС ЕМОТИВНЕ САМООДБРАНЕ
Паоло Борцакијело
Београд: Publik Praktikum; Harmonija, 2024.
6. СМИСАО ЖИВОТА
Алфред Адлер
Београд: Publik Praktikum; Harmonija, 2024.
7. ЦРНЕ РУПЕ:
КЉУЧ ЗА РАЗУМЕВАЊЕ УНИВЕРЗУМА
Брајан Кокс и Џеф Форшо
Смедерево: Хеликс, 2024.

8. НАУЧНА И АЛТЕРНАТИВНА МЕДИЦИНА:
БРАК БЕЗ ЛЈУБАВИ
Зоран Радовановић
Смедерево: Хеликс, 2024.
9. ПЛАВИ ТОНОВИ
Ане Катрине Боман
Смедерево: Хеликс, 2024.
10. СТВАРНОСТ НИЈЕ КАО ШТО ИЗГЛЕДА:
ПУТ ДО КВАНТНЕ ГРАВИТАЦИЈЕ
Карло Ровели
Смедерево: Хеликс, 2024.
11. ТРИ ЧОВЕКА ПУТУЈУ
Џером Џером Клапка
Београд: Хоплит, 2021.
12. НЕСВЈЕСНИ СВЈЕДОК
Ћанрико Карофиљо
Beograd: Imprimatur, 2024.
13. ПУСТОЛОВИНЕ СЕЋАЊА:
ТАЈНЕ ПАМЋЕЊА И ЗАБОРАВА
Хилде Естби
Лозница: Карпос, 1024.
14. ПОРОДИЧНЕ ВЕЗЕ
Кларис Лиспектор
Београд: Контраст издаваштво, 2024.
15. КРХОТИНЕ
Брет Истон Елис
Београд: Лагуна, 2024.

16. РИМСКИ ЦАР:
ВЛАДАЊЕ СВЕТОМ СТАРОГ РИМА
Мери Бирд
Београд: Лагуна, 2024.
17. ГОРКА ПИЛУЛА:
МРАЧНО НАЛИЧЈЕ ФАРМАЦИЈЕ
Павле Зелић
Београд: Лагуна, 2024
18. НАДА
Анте Томић
Београд: Лагуна, 2024
19. СВЕТИ РАТ ЗА ЦАРИГРАД
Александар Тешић
Београд: Лагуна, 2024
20. ПОСЛЕДЊИ САН
Педро Алмодовар
Београд: Лагуна, 2024.
21. ЈА САМ МАЧКА. ТОМ 1
Сосеки Натсуме
Београд: ЛОМ, 2024.
22. ПОСЛЕДЊЕ ПОГЛАВЉЕ
Кнут Хамсун
Београд: ЛОМ, 2024.
23. ПРЕОБРАЖАЈ
Франц Кафка
Београд: ЛОМ, 2024.

24. ОКРЕТАЈ ЗАВРТЊА
Хенри Џејмс
Београд: Отворена књига, 2024.
25. ЧУДЕСНА МОЋ ХОРМОНА
Сања Тољан
Нови Сад: Психополис институт, 2024.
26. ЛУТАМ САД МРТАВ СВЕТОМ
Боривој Герзић
Београд: Ренде, 2024.
27. СТАРИ БУНАР
Магда Сабо
Београд: Штрик, 2024.
28. ТРЕНУЦИ ЗА ВЕЧНОСТ
Ћешти Анфинсен
Београд: Трећи Трг; Сребрно дрво, 2024.
29. ЖИВОТ ПОСЛЕ КАФКЕ
Магдалена Плацова
Београд: Трећи Трг; Сребрно дрво, 2024.
30. ДОК СЕ КАФА НЕ ОХЛАДИ
Тошиказу Кавагучи
Београд: Вулкан издаваштво, 2024.

ПРЕПОРУЧУЈЕМО

1. Милош Ивановић: **КОЊ ДОБРИ И ОРУЖЈЕ: ВЛАСТЕЛА ДРЖАВЕ СРПСКИХ ДЕСПОТА (1402–1459)** / Београд: Службени гласник, 2024.

Преузето са сајта:

<https://www.slglasnik.com/гласник-препоручује/коњ-добри-и-оружје>

Монографија представља својеврсну историју српске средњовековне државе (1402–1459), мада истраживање почиње од битке на Марици 1371, преко успостављања српске деспотовине 1402, па до њене пропасти, падом Смедерева, 1459. године, са погледом из унутрашње перспективе.

На врху друштвене лествице свих средњовековних држава налазио се слој чија је основна дужност била ратовање и вршење управних функција. Заузврат је располагао правима и богатством, чиме се издизао изнад осталих категорија становништва. За њега се у српској средњовековној држави усталио назив властела. Централна обавеза властеле било је вршење војне службе.

Синтагма за наслов монографије – *Коњ добри и оружје* потиче из 48. члана Душановог законика. Бојни коњ и оружје били су симбол достојанства и угледа и војне функције коју је ратник имао. У истом члану Законика наводи се да су након смрти властелина коњ и оружје имали припасти владару, што представља знак вазалне потчињености.

2. Си Ђинпинг: **УПРАВЉАЊЕ КИНОМ 1** / Београд: Лагуна, 2022.

Преузето са сајта:

https://laguna.rs/n6589_knjiga_upravljanje_kinom_i_-_mek_povez_laguna.html

Као генерални секретар Централног комитета Комунистичке партије Кине (ЦК КПК) и председник Народне Републике Кине (НРК), Си Ђинпинг је одржао бројне говоре о широком спектру проблема. У њима је износио своје мишљење, погледе и ставове и одговарао на читав низ теоријских и практичних питања у вези са Партијом и земљом у овим временима промене. Његови говори отеловљују филозофију новог централног руководства.

Ова књига је компилација најзначајнијих радова Си Ђинпинга од 15. новембра 2012. до 13. јуна 2014. године. У њу су уврштени говори, разговори, интервјуи, упутства и писма. Ових седамдесет девет чланака подељено је у осамнаест поглавља, а додате су и напомене како би се читаоцима помогло да разумеју друштвено уређење Кине, њену историју и културу.

Књига садржи и четрдесет пет фотографија Си Ђинпинга, на послу и у свакодневном животу, с нагласком на периоду после 18. националног конгреса Комунистичке партије Кине из 2012. године.

3. Дејвид Пилгрим: **ИДЕНТИТЕТСКЕ ПОЛИТИКЕ: ГДЕ СМО СКРЕНУЛИ?** / Београд: Клио, 2024.

Преузето са сајта:

https://clio.rs/proizvodi/agora/identitetske-politike-gde-smo-skrenuli_294525

Дејвид Пилгрим разматра идентитетске политике као нешто што је у исти мах добро и лоше. Добро, јер осветљава маргинализоване теме. Лоше, због склоности ка апсолутизму, искључивости и а priori закључивању.

Идентитетске политике запоселе су савремено друштво, посебно online платформе друштвених медија. Но, колико су допринеле људском развоју? Дали су промениле свет набоље, а уколико јесу, у којој мери?

Идентитетске политике представљају неприкладан одговор на сложеност и загонетност живота. Оне умањују потребу да се свим ставовима пружи слобода изражавања, укључујући и оне с којима не само да се не слажемо, већ их сматрамо увредљивим. Пилгрим даје објективне приговоре снажним друштвено-конструктивистичким аргументима унутар друштвених наука у односу на род, сексуалност и наводну моралну панику.

Ова књига обавезно је штиво за оне које занимају реформе или обликовање савремене политике. Посебно ће бити занимљива студентима и стручњацима из области социологије, политике, социјалне политике, социјалног рада, филозофије, менталног и јавног здравља.

4. Мишел Уелбек: **ПОНИШТЕНО** / Београд: Booka, 2023.

Преузето са сајта:

<https://booka.rs/knjige/savremena-knjizevnost/ponisteno/>

У роману који истиче неуралгичне тачке савременог друштва у распону од тероризма, имиграције, политичких спинова и проблема са здравственим системом, Уелбек заправо пише емотивну, меланхоличну приповест о боли, смрти, и пре свега о љубави, која је напоследку једино битна.

Уочи председничких избора у Француској 2027. на мрежама се појављује лажни видео погубљења министра економије, једног од водећих кандидата. Пол Резон, министров близак сарадник, позван је да сарађује у истрази обавештајних служби. Док се насиље из виртуелног прелива у стваран свет – терористички напади без преседана, с наизглед неповезаним циљевима, потресају Француску и читав свет – Пол се суочава с кризом средњих година, оцем на самрти и покушајем да поправи свој брак и одлучује да преиспита себе и своје породичне односе пре него што буде прекасно.

Прерушен у интригантан трилер, *Поништено* је дело политичке критике, анатомија претеће друштвене стварности, комплексан породични портрет, а пре свега интимна и егзистенцијална приповест о болу, смрти и љубави, која је можда једино што нас може искупити и спасти. Провокативан и апокалиптичан роман који, као што је и уобичајено за Уелбека, никога неће оставити равнодушним.

5. Питер Левин: **НЕИЗРЕЧЕНО: КАКО СЕ ТЕЛО ОСЛОБАЂА ТРАУМЕ И ВРАЋА У БЛАГОСТАЊЕ** / Београд, Areté, 2024.

Преузето са сајта:

<https://www.areté.rs/knjige/knjiga-neizreceno-piter-levin-38211>

„*Неизречено* је магнум опус Питера Левина, резултат целоживотног истраживања природе стреса и трауме, као и пионирског терапеутског рада. Најинтимнија и најпоетичнија његова књига, која највише говори о његовом искуству као човека и као исцелитеља.

Питерова запањујућа свесност и пажња којом уочава нијансе детаља док посматра и описује одмрзавање својих клијената у самом је срцу његовог учења, као и његове технике за вођење процеса. Читајући овај рукопис остао сам задивљен колико сам често доживљавао аха моменат док сам се присећао сопствених запажања у раду са трауматизованим људима, често зависницима.

Сада та запажања могу да разумем и интерпретирам на нов начин – и то не само своје клиничке закључке већ и лично искуство. А то је, како Питер уочава, важно за терапеутово усклађивање са пацијентом, како би његово или њено искуство послужило као кључно светло које води процес исцељења добрим путем.

Траума је животна чињеница, пише Левин. Међутим, она не мора да буде доживотна робија. Наше спасење лежи у нашој патњи. Како показује Левин, исти психофизиолошки системи који управљају трауматичним стањем такође посредују у суштинским осећањима благостања и припадања.”

Габор Мате

„Уверен сам да су крв и месо мудрији од интелекта. Наш живот ври у телесном несвесном. То је место на ком смо живи, живи до дубине душе, у контакту са живописним пространствима космоса.”

Д. Х. Лоренс

6. Виктор Клемперер: **ЛТИ: БЕЛЕЖНИЦА ЈЕДНОГ ФИЛОЛОГА** / Београд, Фабрика књига, 2023.

Преузето са сајта:

<https://www.fabrikaknjiga.co.rs/lti-beleznica-jednog-filologa/>

Језик не лаже, бележи у свом дневнику Виктор Клемперер (1881–1960), професор романистике из Дрездена, отпуштен 1935. и од тада изложен свакодневном шиканирању. У парадоксалној ситуацији асимилованог Јеврејина, антиционисте с јаким осећањем лојалности према Немачкој, Клемперер силом прилика постаје хроничар живота у предворју пакла, што је сумњива привилегија коју ужива захваљујући браку с аријевком. Изолован од стварности која се убрзава и у којој је данашњи скандал увек мањи од сутрашњег, он усваја гесло посматрај, проучавај, памти, сутра ће све изгледати другачије и од филологије прави технику преживљавања: окреће се вивисекцији језика, званичног колико и свакодневног, језика упрегнутог у службу идеологије који се једва још може разликовати од обичног говорног.

Из тих бележака, писаних у тајности, Клемперер 1947. издваја књигу под иронично високопарним насловом *ЛТИ*, *Lingua tertii imperii*, која се с добрим разлогом може читати и мимо пишчеве декларисане намере – као приказ бесрамне власти која студиозно и садистички изналази увек нова понижења за своје противнике и приказ друштва које је такву власт изнедрило. После ове, написане су многе студије о језику нацизма, боље и темељније, али *ЛТИ* носи свеже, незарасле ожиљке од година у којима ни језик, последња спона прогоњеног човека са светом који му је одузет, није могао да остане поштеђен

глупости својих корисника. На почетку модерног немачког језика стоји превод Светог писма, који је Мартин Лутер сачинио ослушкујући како народ говори. На деструктивном крају тог развојног пута Клемперер исто ослушкује *vox populi* и једва извлачи живу главу.

7. Ленард Кoen: **БАЛЕТ ГУБАВАЦА** / Београд: Геопoетика издаваштво, 2023.

Преузето са сајта:

<https://www.geopoetika.com/o-knjizi/1855/balet-gubavaca>

„До сада необјављени, први роман-новела Ленарда Коена (1934–2016) *Балет губаваца*, пронађен у његовој заоставштини, приређен је и премијерно објављен 2022. године. Настао између 1956. и 1961. године у Монтреалу, написан је пре романа *Дивни губитници* (1963) и *Омиљена игра* (1966). Иако стваран у ауторовим двадесетим годинама, он је збир свих будућих Коенових тема из његовог укупног стваралаштва. За њега је и он сам својевремено рекао, не показавши га јавности, да је бољи роман од прослављеног – *Омиљена игра*.

Роман је зачетак увида у Коенову машту и креативни процес; у његово целоживотно истраживање стида, осећаја безвредности, отуђености, сексуалне жеље, жудње за љубављу или породицом, или пак за духовном променом иза рационалног. Изненађење је тема насиља, али не и иронија и хумор.

Свих петнаест прича испитује унутрашње демоне његовог карактера од којих се многи могу поистоветити са њим самим. Мрачни и разуздани Коен, чак и у (последњем) тексту који је дефинисан као скица за драму.

Везивно ткиво целокупне прозе овог издања је Коенов језик: нежан и груб, шапутав и громогласан, лирски и епски истовремено. У целини и изнад свега – шта друго но оно у чему је најбољи – песнички језик: Вечерас си мој ватрени љубавник. Вечерас смо племство и животиње, птице и гуштери, камен

и вода, глиб и мермер. Вечерас смо величанствени и понижени, витешки и здробљени, прелепи и огавни.”

Владислав Бајац

„Ови до сада необјављени радови отварају јединствен прозор ка раној уметности Ленарда Коена... У њима видимо настајање Коена као приповедача, с јунацима који делују скоро као пишчев alter ego.”

Александра Плешојано

6

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

**ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ
УПРАВЕ ЗА ЈУЛ 2025. ГОДИНЕ**

- 1. КАТЕДРАЛЕ**
Клаудија Пињеиро
Београд: Блум издаваштво, 2024.
- 2. ЧАРОБЊАК ИЗ КРЕМЉА**
Ђулијано да Емполи
Београд: ВООКА, 2024.
- 3. РЕКА СА ЧЕТИРИ УШЋА**
Синиша Ковачевић
Београд: Ave Serbia, 2021.
- 4. СВИ ТИ УСАМЉЕНИ ЉУДИ**
Мајк Гејли
Београд: Лагуна, 2024.
- 5. МАЛА ИТАЛИЈАНКА**
Лусинда Рајли
Београд: Лагуна, 2022.
- 6. РАЈ У НАЈАМ**
Ефраим Кишон
Београд: ВООКА, 2009.
- 7. КАД ТИ ЖИВОТ УВАЛИ НИЛСКОГ КОЊА**
Анете Бјеуфелт
Београд: Лагуна, 2021.
- 8. ЗАОКРЕНУО РАЗМИШЉАЊЕ**
Бертхолд Гунстер
Београд: Лагуна, 2024.
- 9. ЗАБОРАВЉЕНИ СРПСКИ ГРОФ**
Срђан Милићевић
Београд: Служебени гласник, 2024.
- 10. ПРИСУТНОСТ**
Лежи Косињски
Београд: Лагуна, 2024.

РЕДАКЦИЈА

Главни и одговорни уредник: Јелена Катана, начелник Одељења
jelena.katana@uzzpro.gov.rs

Технички уредник: Јелена Васиљевић

Сарадници: Смиљана Павков
                          Иван Комаров
                          Лепосава Милановић
                          Гордан Горуновић
                          Дејан Станојловић
                          Радмила Тубин Михајловић
                          Оливера Кнежевић
                          Светлана Вулић Стојсављевић

Лектура: Јелена Васиљевић

Коректура: Иван Комаров

Компјутерска обрада:

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

Техничка подршка:

Радинка Мићовић

ШТАМПА:

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

Београд, Немањина 22–26